

СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Мороз Антоніна Артемівна

1918 р.н., жителька с. Пустовіти

(із книги М.К.Каплі “Село наше Пустовіти”

/ Упоряд. С. Гальченко. –

Миронівка: АТ “Миронівська друкарня”,

2000. – С.12-15)

Батько, Артем Логвинович Шайда, йдучи з роботи, не ївши, заховав під картуз жменю кукурудзи для голодної родини. Активісти вигнали чоловіка з

колгоспу, й через місяць він помер від голоду, за ним у могилу пішло чотири сини. Дружина й троє дітей, на диво, вижили.

Особливо важко було дітям. Вони пухли й мерли одне за одним. Дітлахів забирали в ясла, годували шліхтою (клейстер із житнього борошна) і висівками. Завідувала яслами Клава Коваленко.

Таїса Краснолицька дворічного сина Ваню віддала в ясла. Та через деякий час забрала додому. За кілька днів труп хлопчика знайшли в її хаті розчленованим. Із чавунів виглядали стегенця і кісточки. „Відібрало у мене розум”, – рвала на собі коси Таїса. Збожеволіла жінка пішла з Пустовійт світ за очі.

Сім'ю Василя Сизоненка – померлих шестеро дітей і дружину Марту – вивезли до цвинтаря і скинули в траншею. Вранці люди побачили Марту: хитаючись, вона ледь дибала з кладовища додому. Біла, знесилена, жінка впала біля хати й померла.

Явдоха з Гуківки мала найкращу косу в селі – гарну, по самі п'яти. Коли померла з голоду, то везли на кладовище в гарбі. Коса закрутилася у колесо, й покійниця впала на землю. Косу відрізали, а тіло вкинули у гарбу і повезли далі...

Усю сім'ю Кузьми Залізного – дружину Секлету й шестеро дітей – вивезли на кладовище одночасно. Роботу цю в селі виконував Саков Герман.

Ткаченко Селевета Амосівна

жителька с.Пустовіти

(із книги М.К.Каплі “Село наше Пустовійти”

/ Упоряд. С. Гальченко. –

Миронівка: АТ “Миронівська друкарня”, 2000)

Урожай у 1932 р. зібрали добрий. Але все зерно вивезли в державні сховища. Колгоспникам не видали нічого. У селян забрали навіть городину. Уже взимку

в селі почався голод. Хто мав якісь заощадження чи майно, їздили на Кубань міняти цінності на харчі. Їхали товарняками й на дахах пасажирських вагонів. Багатьох дорогою спіткало лихо, не всі поверталися додому. А навесні 33-го сільські активісти й комсомольці ходили по хатах, вишукуючи залізними загостреними прутами, чи не прикопано десь якісь запаси. Усе перевіряли. Знайдене зерно, квасолу, борошно вигрібали дощенту.

Марію Ремез хвороба прикувала до ліжка. Щоб не було пролежнів, поклали її на матрац, насипаний просом. Але комсомольці й те просо забрали.

Розповідає **Фенченко Петро Панфілович**
1927 р.н., житель с. Пустовіти
(запис 2007 р.)

В сім'ї нашої було четверо дітей. Коли у 1932 році почався голод, батько поїхав у Білу Церкву на заробітки. Працював у гранітному кар'єрі – бури́в камінь. Ми, малеча, з мамою були вдома. Від голоду їли все підряд: паслін, калачики і будь-який бур'ян, а також ловили горобців у клуні.

Батько, приїжджаючи на вихідні, приносив нам просяної лупи з Владиславського крупозаводу. Мама м'яла ту лупу в макітрі і пекла з неї луп'яники*. До цього часу ніби відчуваю їх у животі.

Весною 33-го взагалі не було чого їсти. Діти і дорослі пухли від голоду і помирали. Мертвих звозили на цвинтар і кидали в одну яму. Потрапляли туди і напівживі.

В сім'ї я був найслабшим – опух від голоду і лежав під повіткою на сонечку. Під'їхав дядько, що звозив трупи на кладовище, забрав мене на віз. На щастя, побачила це сусідка Гуленко Явдоха Олександрівна, прибігла і забрала мене з воза. Дядько лаявся: “Я по нього все одно завтра буду їхати”. Другого дня приїхав батько і забрав мене з собою у Білу Церкву.

* Луп'яники – млинці з пшеничної полови з домішком бур'яну.

У цьому місті чоловіків з нашого села було багато. Жили в пустій хаті без сінешних дверей, спали на дощатих нарах. Що їм платили – не знаю, але годували два рази на день: сніданок і вечеря. На сніданок батько брав і мене з собою. Його пайок ми їли вдвох. Одного разу навіть вечеряли. Якраз зайшов начальник кар'єру і нагримав на батька. Мовляв, він тебе об'їдає, а ти норму не виконаєш, тому завтра щоб його не було. Батько благав залишити мене, обіцяв півтори норми давати. Начальник таки змилюстивився, розпорядився виділити мені пайок. Я був сторожем, бо коли всі йшли на роботу, я залишався в хаті і нікому не відчиняв. На вихідні батько їхав додому, а ми з Максимом Чалим, парубком з нашої вулиці (йому батько доручав мене), одержували три пайки на двох.

Та ось на Новий 1934 рік заробітчани з Пустовіт чомусь розрахувались і поїхали додому, хоч начальник умовляв: не їдьте, помрете ж! Воно так і вийшло – багато з них померло в селі. Той начальник запам'ятався мені на все життя – він був євреєм на прізвище Малін. У 1934 році, рятуючи нас, ослабла від голоду і померла наша мама.

Я пройшов через те страхіття голодомору, і борони нас Боже від того, щоб воно колись ще раз повторилось.

Спогад про Чепак (Чайковську) Софію Іванівну

1905 р.н., жительку с.Пустовіти
(зі слів батьків записав у 2000 р. Чепак Д.С.,
вчитель-пенсіонер)

З початком колективізації Софія з чоловіком – Чайковським Пилипом – одними з перших вступили до колгоспу. До 1933 р. в них уже було троє дітей: дочка Антошка та сини Йосипок і Стьопа. Восени 32-го

уповноважені забрали останнє зерно та інші харчі. Софія продавала на ринку своє барахло, щоб купити борошна і крупи. На початку весни 1933 р. Пилип поїхав на заробітки на Донбас, але повернувся ні з чим. А вдома сім'я вже пухла з голоду. Пилип помер першим, а потім померли його стара мати і сестра, які жили у другій половині хати.

Софія з трьома дітьми ще боролася за життя. На роботу в колгосп вона ходити не подумала. Ноги були пухлі. Іноді приходила до свого брата Степана попросити щось поїсти для дітей, але і в них нічого не було. Незабаром Софія померла. Дітей помістили в колгоспний майдан. Дітей у майдані, як і тих, хто працював у колгоспі, годували борошняною шліхтою*. У травні 1933-го діти Софії ще приходили до рідної хати. Незабаром і дітей не стало. А хату Чайковських сільчани розтягли на дрова...